

Тема: Планування та контроль у навчанні іноземної мови.

Мета:

- ознайомити студентів з функціями та видами контролю у навчанні ІМ в початковій школі;
- ознайомити студентів з критеріями оцінювання навчальних досягнень з іноземних мов;
- формувати вміння складати завдання для контролю знань, умінь і навичок з ІМ;
- спрямувати студентів на творчий пошук під час опрацювання методичної літератури та Internet-ресурсів.

Література:

- Ø Методика викладання іноземних мов у середніх навчальних закладах: Підручник. кол. авторів під кер. С.Ю.Ніколаєвої. - К.: Ленвіт, 2002. – 328 с. (стор.269-279)
- Ø Критерії оцінювання навчальних досягнень з іноземних мов

План:

1. Функції контролю та вимоги до нього.
2. Види та форми контролю.
3. Об'єкти контролю.
4. Тестовий контроль.

Завдання для студентів:

- вивчити базову термінологію з теми;
- ознайомитися з вимогами до контролю;
- конкретизувати знання про функції контролю;
- набути знань про види та форми контролю знань, умінь і навичок учнів з ІМ;
- конкретизувати знання про тестовий контроль;
- набути уявлення про критерії оцінювання навчальних досягнень з іноземних мов.

Понятійний апарат:

функція зворотного зв'язку

оціночна функція

навчальна функція

розвиваюча функція

якості контролю

види та форми контролю

лінгводидактичний тест

стандартизований/ нестандартизований тест

вибіркова відповідь, конструйована відповідь

I Контроль входить складовою частиною до системи навчання іноземних мов. На відміну від власне навчання іноземної мови, метою якого є формування іншомовних мовленнєвих навичок і вмінь, завданням контролю передусім є визначення та оцінювання рівня їх сформованості. Головна мета контролю у процесі навчання іноземної мови - управління цим процесом.

Як складник системи навчання контроль має свої *функції, види, форми, засоби та об'єкти*.

Успішна реалізація функцій контролю впливає на ефективність як контролю, так і всього процесу навчання.

а) Виділяють такі **функції** контролю у навчанні ІМ:

- зворотного зв'язку;
- оціночна;
- навчальна;
- розвиваюча;
- коригуюча;
- стимулююча;
- попереджуюча

Функція зворотного зв'язку є основною функцією контролю, яка забезпечує керування процесом навчання іноземної мови. Зворотний зв'язок діє у двох напрямках: на вчителя і на учня. Зворотний зв'язок, що діє у напрямі до вчителя, несе йому інформацію про рівень успішності учнів. Учитель аналізує цю інформацію на предмет наявності недоліків, проводить діагностику відхилень у мовленнєвій діяльності учнів, виявляє ступінь відповідності обраної стратегії і тактики навчання реальним потребам. Це дає можливість своєчасно оцінити методичну ситуацію і внести необхідні коригуючі зміни щодо добору прийомів, способів і методів навчання, відбору вправ, визначення режиму і тривалості їх виконання, послідовності організації всієї навчальної роботи з учнями.

Зворотний зв'язок у напрямі до учнів дає їм інформацію про успішність їх навчальної діяльності з оволодіння іншомовними навичками та вміннями. Така інформація дозволяє учням здійснювати самооцінку досягнень в оволодінні мовою і планувати свою подальшу навчальну діяльність.

Оціночна функція реалізується в ході оцінювання результатів виконання учнями навчальних завдань. Оцінка вказує на певний рівень володіння іншомовною мовленнєвою діяльністю, є орієнтиром для учнів (та їх батьків) у подальшій діяльності в опануванні іноземної мови. Оцінка є основним показником успішності навчання в офіційних документах про освіту, а також у звітах, що складаються адміністрацією шкіл для органів народної освіти.

Навчальна функція контролю реалізується на основі синтезу набутих навичок і вмінь в оперуванні засвоєним мовним та мовленнєвим матеріалом, які актуалізуються у процесі виконання контрольних завдань. Контрольне завдання за характером є вправою, виконання якої потребує від учня здійснення певних мовленнєвих дій, спрямованих на досягнення мети, поставленої у завданні. Ці мовленнєві дії реалізуються завдяки функціонуванню відповідних мовленнєвих навичок і вмінь, в результаті чого відбувається їх подальше закріплення та удосконалення. Отже під час виконання контрольних завдань продовжується і процес навчання.

Розвиваюча функція контролю передбачає розвиток індивідуально-психологічних особливостей учнів, які функціонують під час виконання учнями контрольних завдань: оперативна слухова або зорова пам'ять, гнучкість мислення, фонематичний слух,

пластичність артикуляційного апарату та ін. У процесі контролю відбувається розвиток спеціальних навчальних умінь, які дозволяють учням найкращим чином виконати контрольне завдання шляхом визначення оптимальних стратегій його виконання. На цій основі розвиваються вольові якості особистості учня, почуття відповідальності, здатність до самодисципліни. Розвиваюча функція контролю реалізується також і в напрямі розвитку інтересу, мотивів учня до вивчення іноземної мови. Перспектива отримання високих результатів у виконанні контрольних завдань заохочує учнів до вдосконалення володіння ними іноземною мовою.

б) Для того щоб ці функції успішно реалізувались у практиці навчання, контролю мають бути притаманні такі **якості** як

- © **цілеспрямованість,**
- © **репрезентативність,**
- © **об'єктивність** та
- © **систематичність.**

Цілеспрямованість контролю полягає в тому, що контроль має бути спрямованим на певні мовленнєві навички і вміння, рівень досягнення яких визначається та оцінюється.

Репрезентативність контролю означає, що контролем має бути охоплений весь той мовний і мовленнєвий матеріал, засвоєння якого перевіряється.

Об'єктивність контролю забезпечується застосуванням об'єктивних способів оцінювання відповідей учнів.

Систематичність контролю реалізується за умови його регулярного проведення у процесі навчання іноземної мови на всіх етапах навчання.

II Види та форми контролю

Види та форми контролю у навчанні ІМ

<i>за охоптом учнів</i>	<i>за способом реалізації</i>	<i>за використанням рідної мови</i>	<i>за способом організації</i>	<i>за використанням ТЗН</i>	<i>за часом проведення</i>
фронтальний	усний	одномовний	контроль учителем	з використанням ТЗН	поточний
індивідуальний	письмовий	двомовний	взаємоконтроль	без використання ТЗН	рубіжний
парний			самоконтроль		підсумковий
груповий					

Систематичність контролю реалізується в таких його видах: **а) поточний контроль**, який здійснюється у ході вивчення конкретної теми для визначення рівня сформованості окремої навички або вміння, якості засвоєння певної порції навчального матеріалу; **б) рубіжний контроль**, який проводиться після закінчення роботи над темою, тематичним циклом, в кінці чверті, року; **в) підсумковий контроль**, який реалізується після завершення відповідного ступеня навчання іноземної мови. Кожний з видів контролю виконує усі функції, властиві контролю, але залежно від його виду та чи інша функція має особливе значення і виступає домінуючою.

У процесі поточного контролю домінуючою є функція зворотного зв'язку. На основі результатів поточного контролю вчитель отримує інформацію про успішність або неуспішність організації навчального процесу з іноземної мови, що дає йому можливість

своєчасно коригувати навчальну діяльність учнів з оволодіння іноземною мовою та свою діяльність щодо забезпечення навчального процесу.

В ході рубіжного та підсумкового контролю на перший план виступає оціночна функція контролю, оскільки метою цих контрольних завдань є визначення та оцінювання рівня навчальних досягнень учнів в оволодінні іншомовними навичками і вміннями за певний відрізок часу або по завершенні певного етапу навчальної роботи.

За формою організації контроль може бути **індивідуальним** або **фронтальним/груповим**; за характером оформлення відповіді - **усним** або **письмовим**; за використанням рідної мови - **одномовним** або **двомовним**.

Письмовий контроль проводиться у формі виконання учнями письмових контрольних робіт і в цьому випадку є фронтальним контролем. Усний контроль проводиться у формі співбесіди з учнем, наприклад, під час усного іспиту і відноситься до індивідуального контролю. Розрізняють також контроль з боку вчителя і контроль з боку учня. **Контроль з боку вчителя** здійснюється під час проведення уроку і передбачає передусім корекцію помилок учня. **Контроль з боку учня** може реалізовуватись у формі взаємоконтролю, самоконтролю і самокорекції. Взаємоконтроль передбачає здійснення контролю володіння іншомовною мовленнєвою діяльністю самими учнями. **Взаємоконтроль** може бути організований, наприклад, під час роботи в парах з індивідуальними картками, підстановчими таблицями тощо, коли один учень перевіряє за допомогою ключа виконання контрольного завдання іншим учнем. **Самоконтроль** - це розумове вміння, яке забезпечує навчальну дію порівняння результатів власного виконання навчального завдання (програми) зі змістом і зовнішнім оформленням відповідного (заданого) іншомовного матеріалу. Порівняння здійснюється учнем з опорою на навчальний матеріал і власний досвід з метою подальшого самостійного виправлення зробленої ним самої помилки, яка, в певній мірі, була самостійно усвідомлена. Природно, що при здійсненні самоконтролю відбувається самокорекція, яка логічно завершує увесь цикл іншомовної діяльності. Під **самокорекцією** розуміють інтелектуальне вміння, котре забезпечує безпосереднє виправлення самим учнем усвідомленої помилки з метою підвищення рівня реалізації навчально-контрольної діяльності в цілому.

Засобами проведення контролю виступають спеціально підготовлені контрольні завдання, які включають інструкцію щодо їх виконання і мовний та мовленнєвий матеріал, який вивчався учнями. *Необхідна умова* в підготовці таких завдань - інструкція повинна спонукати учнів до реалізації саме тих мовленнєвих навичок і вмінь, які підлягають контролю, а мовний і мовленнєвий матеріал контрольних завдань має охоплювати увесь той матеріал, засвоєння якого перевіряється.

III Об'єктами контролю виступають навички і вміння мовлення, рівень володіння якими дозволяє учню здійснити іншомовну мовленнєву діяльність. Отже, **об'єктами** контролю є слухо-вимовні, лексичні, граматичні навички (**мовна компетенція**) та вміння здійснювати мовленнєву діяльність в говорінні, аудіюванні, читанні, письмі з урахуванням соціокультурних особливостей цих видів мовленнєвої діяльності (**комунікативна компетенція**).

Об'єкти контролю						
мовна компетенція			комунікативна компетенція			
слухо- вимовні навички	лексичні навички	граматичні навички	вміння здійснювати МД в говорінні	вміння здійснювати МД в аудіюванні	вміння здійснювати МД в читанні	вміння здійснювати МД в письмі

Залежно від ступеня навчання в середньому навчальному закладі учень має оволодіти певним рівнем іншомовної комунікативної компетенції у межах засвоєного мовного та мовленнєвого матеріалу. Тематика та обсяг цього матеріалу, а також тривалість висловлювань, обсяг і змістова характеристика текстів для читання та аудіювання, зміст лексичного, граматичного і фонетичного мінімуму, що має бути засвоєний у середньому навчальному закладі, визначаються програмою з предмета "Іноземна мова".

Якісні та кількісні показники володіння учнями іншомовним спілкуванням в різних видах мовленнєвої діяльності служать **критеріями оцінки** їх відповідей, отриманих під час проведення контролю. Так, у продуктивних видах мовленнєвої діяльності (говорінні, письмі) основними якісними показниками є: ступінь узгодженості висловлювань із заданою темою, ситуацією; повнота відображення теми, ситуації; рівень і характеристика імпровізації у формулюванні висловлювань; правильність використання мовних засобів для оформлення висловлювань; різноманітність використання мовних засобів. Кількісні показники складають: обсяг (кількість слів, речень) і швидкість (наявність пауз, повторень) усного або письмового висловлювання. В рецептивних видах мовленнєвої діяльності (аудіюванні, читанні) основним якісним показником є ступінь розуміння (загальне, повне, детальне). Кількісними показниками є тривалість звучання тексту і темп мовлення - в аудіюванні, обсяг тексту - в читанні.

IV Тестовий контроль - ефективний засіб організації контролю у навчанні ІМ. Тестовий контроль може забезпечити успішну реалізацію мети і всіх функцій контролю, а також задовольнити вимоги, що висуваються до якості контролю.

Тестовий контроль або тестування як термін означає у вузькому смислі використання і проведення тесту, і в широкому - як сукупність етапів планування, складання і випробування тестів, обробки та інтерпретації результатів проведення тесту (В.О. Коккота).

У навчанні іноземних мов застосовується лінгводидактичне тестування.

Лінгводидактичний тест - підготовлений відповідно до певних вимог комплекс завдань, які пройшли попереднє випробування з метою визначення якісних показників і які дозволяють виявити в учасників тестування рівень їх мовної і/або комунікативної компетенції та оцінити результати тестування за заздалегідь встановленими критеріями (В.О.Коккота).

Основні **показники якості** лінгводидактичного тесту:

- **валідність,**
- **надійність,**
- **диференційна здатність,**
- **практичність** та
- **економічність.**

Валідність - характеристика тесту, яка показує, що саме вимірює тест і наскільки ефективно він це вимірює. Валідність тесту означає його придатність для визначення рівня володіння певними іншомовними мовленнєвими навичками і вміннями.

Надійність - це необхідна умова валідності тесту. Надійність тесту визначається стабільністю його функції як інструмента вимірювання. Надійний тест дає приблизно однакові результати при повторному застосуванні.

Диференційна здатність - характеристика тесту, яка вказує на здатність даного тесту виявляти встигаючих і невстигаючих тестованих, тобто з достатнім і недостатнім рівнем володіння іншомовними навичками і вміннями.

Практичність - характеристика тесту, яка визначає:

- а) доступність та посильність інструкцій тесту і змісту тестових завдань для розуміння тих, хто виконує тест;
- б) простота організації проведення тестування в різних умовах;
- в) простота перевірки відповідей і визначення результатів та оцінки.

Економічність - характеристика тесту, яка передбачає мінімальні витрати часу, зусиль і коштів на підготовку тесту від планування до видання.

Лінгводидактичні тести бувають **стандартизовані і нестандартизовані**.

Стандартизований тест є таким, який пройшов попереднє випробування на великій кількості тестованих і має кількісні показники якості. Підготовка такого тесту потребує копіткої роботи і тривалого часу. Стандартизовані тести супроводжуються паспортом, в якому містяться норми, умови та інструкції для багаторазового використання тесту в різних умовах.

Нестандартизовані тести розробляються самим учителем для своїх учнів. Такі тести складаються на матеріалі конкретної теми для перевірки рівня сформованості певної навички або вміння. Нестандартизовані тести застосовуються під час поточного контролю з метою забезпечення зворотного зв'язку у навчанні іноземної мови. Нестандартизовані тести не потребують визначення усіх кількісних показників якості. Але доцільно виявити в такому тесті дуже важкі і занадто легкі питання і замінити їх більш прийнятними. Для визначення важких або легких завдань користуються такою методикою: підраховують відсоток тестованих, які виконали завдання. Якщо лише 15% і менше тестованих правильно виконали завдання, воно може вважатися важким. Якщо 85% тестованих справились із завданням, воно вважається легким (І.А.Рапопорт).

Залежно від цілеспрямованості тести розподіляються на

- **тести навчальних досягнень,**
- **тести загального володіння іноземною мовою,**
- **діагностичні тести,**
- **тести на виявлення здібностей до вивчення іноземної мови.**

В середніх навчальних закладах для проведення поточного, рубіжного або підсумкового контролю використовуються *тести навчальних досягнень*, метою яких є визначення рівня навчальних досягнень учня в оволодінні іншомовною мовленнєвою діяльністю на певному ступені навчання. *Тестами загального володіння ІМ* є тести типу

TOEFL. *Діагностичні тести* використовуються з метою подальшого розподілу учнів по групах за рівнем підготовки з іноземної мови. *Тести на виявлення здібностей до вивчення ІМ* спрямовані на визначення конкретних індивідуально-психологічних особливостей учня з метою забезпечення їх своєчасного коригування та розвитку, що сприятиме успішності оволодіння мовленнєвою діяльністю. Тест складається з тестових завдань, які об'єднуються у субтести. До субтесту входять тестові завдання, спрямовані на один конкретний об'єкт тестового контролю, наприклад, визначення рівня володіння вимовними, граматичними або лексичними навичками, уміннями аудіювання, читання, говоріння, письма (див. схему).

Кожне тестове завдання **складається** з інструкції, зразка виконання (іноді може бути відсутнім), матеріалу, що подається тестованому та очікуваної відповіді, яка планується розробником тесту як еталон/ключ.

Структура тестового завдання

Тестовим завданням є мінімальна одиниця тесту, яка передбачає певну вербальну чи невербальну реакцію тестованого (В.О.Коккота). Кожне тестове завдання створює для тестованого конкретну мовну або комунікативну тестову ситуацію. **Тестова ситуація**

може подаватись вербальними (текст) і невербальними, наочними (малюнки, схема, таблиця) засобами. Очікувана відповідь тестованого може бути вербальною або невербальною (з використанням літер або цифр, знаків +, - та ін.).

Виділяють два основних типи очікуваної відповіді: **вибіркову та конструйовану**.

Вибіркова відповідь передбачає вибір правильної відповіді з кількох запропонованих варіантів - альтернатив. **Вибіркова відповідь** буває множинного вибору (вибір з кількох варіантів), альтернативного вибору (вибір із двох варіантів), перехресного вибору (знаходження відповідних пар "стимул-реакція").

Конструйована відповідь може формулюватись на рівні окремого слова (напівпродукована відповідь) та окремого речення/висловлювання і тексту (продукована відповідь).

Відповіді фіксуються тестуванням на бланку для відповідей під час проведення письмового тестування і записуються на плівку у процесі усного тестування.

У процесі складання тесту тестові завдання відбираються і впорядковуються в залежності від призначення цього тесту. Як правило, **комплекс тестів** включає тести для визначення сформованості комунікативної компетенції в усіх видах мовленнєвої діяльності (говорінні, аудіюванні, читанні, письмі). Додатково можуть включатися тести на перевірку володіння лексичними, граматичними, орфографічними навичками та ін. (див. схему).

Результати, отримані під час тестування, підлягають **кількісному підрахунку**, на основі якого виставляється оцінка успішності учнів в оволодінні іншомовною мовленнєвою діяльністю. Для цього кожне тестове завдання спочатку оцінюється в балах. Бали можуть нараховуватись за кількість і правильних відповідей шляхом порівняння відповідей тестованого з ключем (при вибіркових або конструйованих напівпродукованих відповідях) або відповідно до певних характеристик якості мовлення за критеріальною шкалою (при конструйованих продукованих відповідях). Такими **критеріями** можуть бути, наприклад, лексична і граматична правильність усного або писемного висловлювання, відповідність ситуації спілкування, різноманітність застосованих мовних засобів, швидкість мовлення та ін. За наявності кожної з подібних характеристик мовлення тестований отримує певну кількість балів. Кількість і види характеристик, які оцінюються, можуть варіюватись, оскільки зумовлюються цілями тестування, етапом навчання тощо.

Отримане число балів співвідноситься зі **шкалою оцінок**. Наприклад, увесь тест включає 50 завдань. Кожне завдання "важить" 2 бали. Максимальна кількість набраних балів становитиме число 100 ($50 \times 2 = 100$). Слід зауважити, що 100-бальна рангова шкала є найбільш гнучкою. Щоб отримати "ціну" одного завдання, можна число 100 розділити на кількість завдань і одержати кількість балів за одне завдання.

Часто "ціна" завдання залежить від ступеня його складності. Тому більше балів буде "важити" складніше завдання, але в сумі ці бали мають становити число 100. Для виведення оцінки успішності виконання тесту можна скористатися такою шкалою: 100% правильних відповідей дорівнює оцінці "5"; 99%-80% - "4", 79%-60% - "3", 59%-30% - "2", нижче 30% - "1". Наприклад, якщо учень за правильні відповіді набрав 87 балів, йому виставляється оцінка "4".

Тестування створює великі можливості для організації у навчанні іноземної мови в середніх навчальних закладах ефективного і якісного контролю, який, разом з іншими складниками процесу навчання, може забезпечити успішне досягнення цілей навчання.